

УДК 33.021:005:339.9 (477.44)

Поліщук О. А.
*кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*
Поліщук О. Т.
*кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Polishchuk Oleksandr
*Candidate of economic sciences,
Associate Professor of the department of Finance
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics*
Polishchuk Olena
*Candidate of economic sciences,
Associate Professor of the department of Accounting and Audit
Donetsk National University named after Vasyl Stus*

SWOT-АНАЛІЗ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ РЕГІОНУ

Анотація. У статті розглядається SWOT-аналіз (strength, weaknesses, opportunities and threats) регіону, а саме Вінницької області, як одного з інструментів для прийняття стратегічних рішень в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю регіону. Кожен регіон має на ринку певні переваги і наділений недоліками. SWOT-аналіз дає змогу виявити ті сильні і слабкі сторони, які потребують найбільшої уваги та зусиль із боку регіональної влади. Перед початком SWOT-аналізу комплексно зосереджуються на ймовірних загрозах і можливостях, що постають перед регіоном. Після цього з'ясовуються, які загрози є найбільш ймовірними й які ризики вони здатні спричинити. Саме вони потребують найбільшої уваги і концентрації зусиль регіональної влади для їх усунення. Оцінюючи можливості, встановлюється потенційна привабливість Вінницької області та ймовірність їх реалізації, а також те, чи заплановані вигоди можуть перевершити ймовірні втрати внаслідок реалізації можливостей. Іноді можливості можуть нести в собі як велику привабливість, так і великий ризик. Залежно від ситуації один і той самий чинник здатний бути як загрозою, так і можливістю.

Ключові слова: SWOT-аналіз, регіон, стратегія, зовнішньоекономічна діяльність, переваги, виклики, ризики.

Вступ та постановка проблеми. Вінницька область є не найпотужнішим експортним регіоном України, проте вона має досить значний потенціал у розвитку

зовнішньої торгівлі продукцією сільськогосподарського виробництва, переробних галузей. Інтенсивно розвиваються проекти, у т. ч. й міжнародні, у сфері

альтернативної енергетики, інфраструктури, освіти і науки.

Здійснюючи управління зовнішньоекономічною діяльністю, важливо знати сильні та слабкі сторони, можливості розвитку та загрози. Відповіді на ці питання дає SWOT-аналіз – встановлення ключових, взаємозв'язаних між собою сильних і слабких сторін із потенційними можливостями та загрозами подальшого розвитку Вінницької області. Стратегічні цілі визначаються залежно від взаємовпливу вибраних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища: використання сильних сторін і потенційних можливостей регіону; подолання слабких сторін області за рахунок зовнішніх можливостей; нейтралізація потенційних загроз за рахунок сильних сторін; радикальні стратегічні рішення за співпадіння слабких сторін регіону та наростання зовнішніх загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічний базис досліджень із питань управління зовнішньоекономічною діяльністю було закладено науковцями-класиками А. Смітом, Дж. Стюартом, Д. Рікардо, У. Стаффордом, Дж. Кейнсом, Е. Хекшером, П. Самуельсоном та ін. Дослідження зовнішньоекономічної діяльності Вінницького регіону знайшли своє відображення у наукових працях таких учених, як: І.В. Бураковський, Т.С. Вакарчук, А.Л. Герасименко, О.М. Головня, В.І. Захарченко, А.Г. Мазур, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк та ін. Але, незважаючи на їх значний внесок в окреслену проблематику, не дослідженими залишаються питання, пов'язані зі SWOT-аналізом конкретного регіону, а саме Вінницької області.

Метою даної роботи є розкриття прикладних аспектів сильних сторін, можливостей розвитку, слабких сторін та загроз розвитку Вінницької області як однієї з передумов прийняття стратегічних рішень та окреслення заходів щодо їх оптимізації.

Результати дослідження.

Побудова SWOT-матриці є важливим елементом визначення конкурентних переваг для Вінницької області, оскільки дає змогу виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильними та слабкими сторонами) та «зовнішніми» (можливостями та загрозами) чинниками. Суцільна лінія символізує сильний взаємозв'язок, пунктирна – слабкий. Саме ці взаємозв'язки дають змогу сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору, – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу. Якщо сильна сторона підкріплюється можливістю, а загроза не нівелює цю сильну сторону, то така сильна сторона є найбільш важливою для області.

На рис. 1 побудована SWOT-матриця порівняльних переваг Вінницької області. Вінниччина має значний потенціал для розвитку туристично-рекреаційної сфери, зручне географічне розташування, розвинуте транспортне сполучення, інфраструктуру залізничного, автомобільного, авіаційного та трубопровідного транспорту, це дасть можливість зацікавити зовнішніх інвесторів, поліпшити стан доріг, розвинути транскордонні економічні відносини та створити міжнародні транспортні коридори на території області. Сильними сторонами області є наявність значних запасів мінерально-сировинних ресурсів, родючих сільськогосподарських угідь, відсутність потужних об'єктів – забруднювачів довкілля та зон екологічного лиха.

Ці сильні сторони є порівняльною перевагою, оскільки дають можливість упровадити систему державної підтримки сільськогосподарських підприємств, у тому числі дрібних сільгосптоваровиробників, із вико-

ристанням нових технологій, добрив та техніки, впровадити державну програму виробництва екологічно чистих продуктів харчування та розвинути сферу переробки вторинної сировини, туристично-рекреаційної галузі. Також є підґрунтям для реалізації загальнодержавних та міжнародних природоохоронних програм та заходів. Окрім того, наявність конкурентоспроможних підприємств машинобудування, переробної, харчової, енергогенеруючої, будівельної, хімічної промисловості та військово-промислового комплексу дає сприятливі можливості для дій автономних торговельних преференцій під час поставок продукції до країн – членів ЄС, створення інфраструктури розвитку підприємництва (технопарки, бізнес-центри, інкубатори і т. п., розвиток наукомістких галузей, у тому числі IT-технологій та наближення рівнів стандартів України до стандартів ЄС).

Також можливість дерегуляції та розвитку підприємництва, спрощення процедури отримання дозволів, ліцензій надають активну підтримку та сприяють роботі малого та середнього бізнесу, створенню інфраструктури розвитку підприємництва (технопарки, бізнес-центри, інкубатори і т. п.). Сильними сторонами, які підтримують такі можливості, є створені центри надання адміністративних послуг у кожному місті обласного значення та районному центрі, а також наявність висококваліфікованих кадрів та розвинутої освітньої мережі ВНЗ та науково-технічної бази для перепідготовки робочої сили відповідно до потреб економіки регіону [2].

Вінниччина має потужний сільськогосподарський комплекс та експортний потенціал аграрної продукції, високий рівень кооперації сільського господарства з переробними підприємствами, розвинуту інфраструктуру для зберігання рослинницької продукції (елеваторне господарство, плодоовочеві сховища), потужний буракоцукровий комплекс та високий потенціал імпортозаміщення, самозабезпечення регіонального ринку власним виробництвом. Ці сильні сторони є порівняльною перевагою, оскільки дають можливість упровадження системи державної підтримки сільськогосподарських підприємств, у тому числі дрібних сільгосптоваровиробників, використання нових технологій, добрив та техніки, зростання внутрішнього попиту на окремі види продукції, впровадження державних програм виробництва екологічно чистих продуктів харчування; розвиток підприємств із переробки сільськогосподарської продукції, виробництва харчових продуктів. Вінницька область має позитивний досвід залучення інвесторів та додаткових коштів на соціально-економічний розвиток територіальних громад у рамках міжнародної технічної допомоги (ЄС/ПРООН, Despro, UFCI, програми ЄС «Транскордонне співробітництво», «Східне партнерство» та ін.). Ці сильні сторони є порівняльною перевагою, оскільки можуть бути підтримані такими можливостями, як зацікавленість зовнішніх інвесторів регіоном та допомога міжнародних організацій з економічного і соціального розвитку.

Особливо актуальною є можливість подальшого розвитку альтернативної енергетики, впровадження енергозберігаючих технологій на підприємствах житлово-комунального господарства та надання державної допомоги для диверсифікації надлишкових потужностей цукрової та спиртової галузей.

Сильними сторонами, які підтримують такі можливості, є наявність диверсифікованої ресурсної бази для розвитку енергетики (виробництво біодизеля, етанолу, використання відновних джерел енергії (пелети, солома, гідро- та сонячна енергетика) та енергозберігаючих технологій) [4, с. 230].

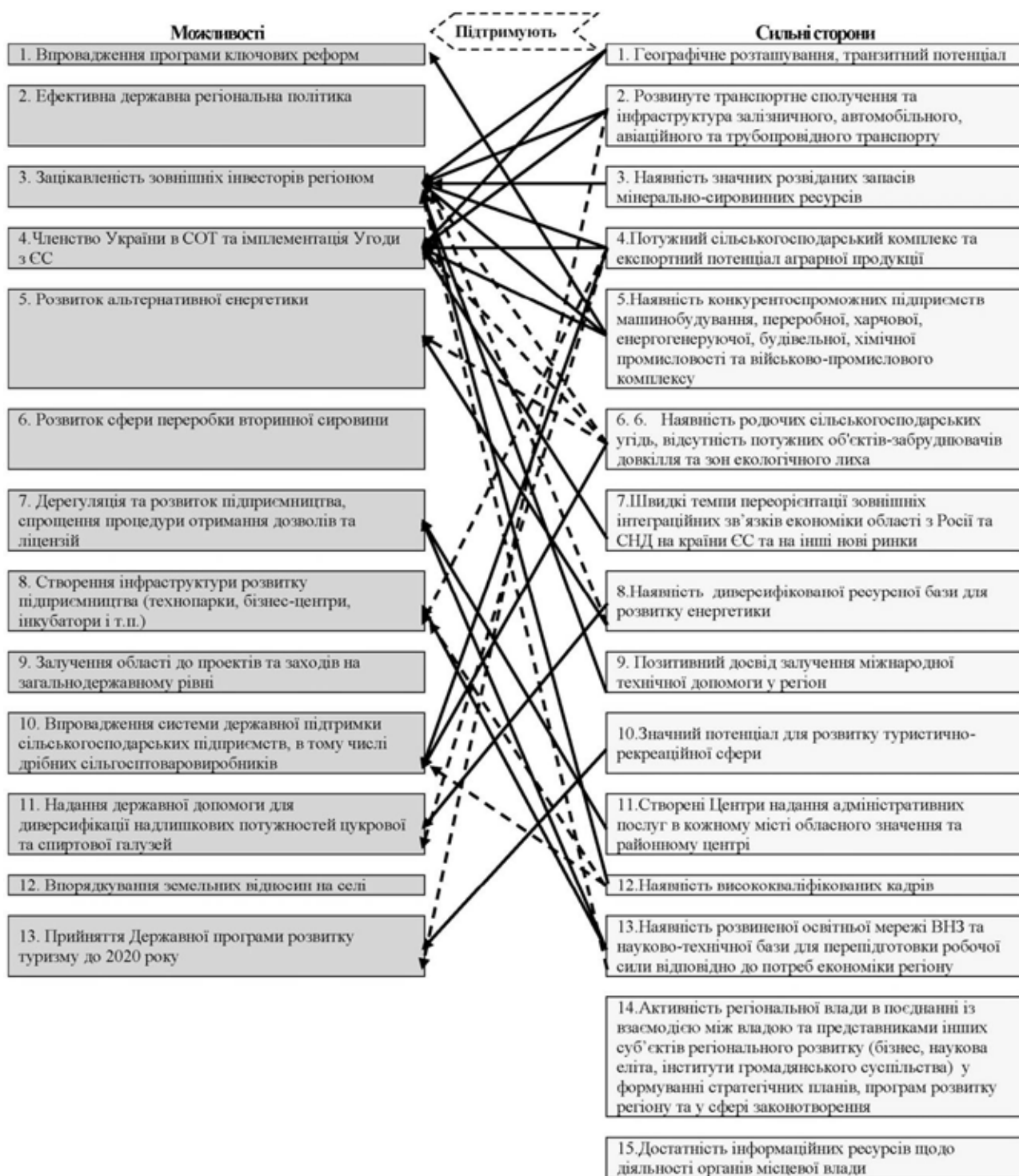

Рис. 1. SWOT-матриця порівняльних переваг Вінницької області

На рис. 2 згруповано виклики, які можуть постати перед Вінницьким регіоном. Допомога міжнародних організацій з економічного і соціального розвитку (дешеві кредити, гранти та міжнародна технічна допомога), пошук і залучення зацікавлених зовнішніх інвесторів регіоном – ці можливості сприятимуть зменшенню таких слабких сторін, як недостатній рівень прямих іноземних інвестицій, низький рівень заробітної плати порівняно із середньоукраїнським, значний рівень відтоку активних і кваліфікованих працівників за межі регіону, технічна та моральна зношеність комунальної інфраструктури, недо-

статня потужність очисних споруд каналізації та низький рівень каналізування населених пунктів, застаріла матеріально-технічна база підприємства, низька енергоефективність економіки та відтік активних і кваліфікованих працівників за межі регіону.

Низький рівень привабливості проживання в сільській місцевості для молоді через недостатній розвиток, а подекуди депресивний стан сільської місцевості може бути зменшений завдяки прийняттю Державної програми розвитку туризму до 2020 р., поліпшенню стану доріг, упорядкуванню земельних відносин на селі, розвитку під-

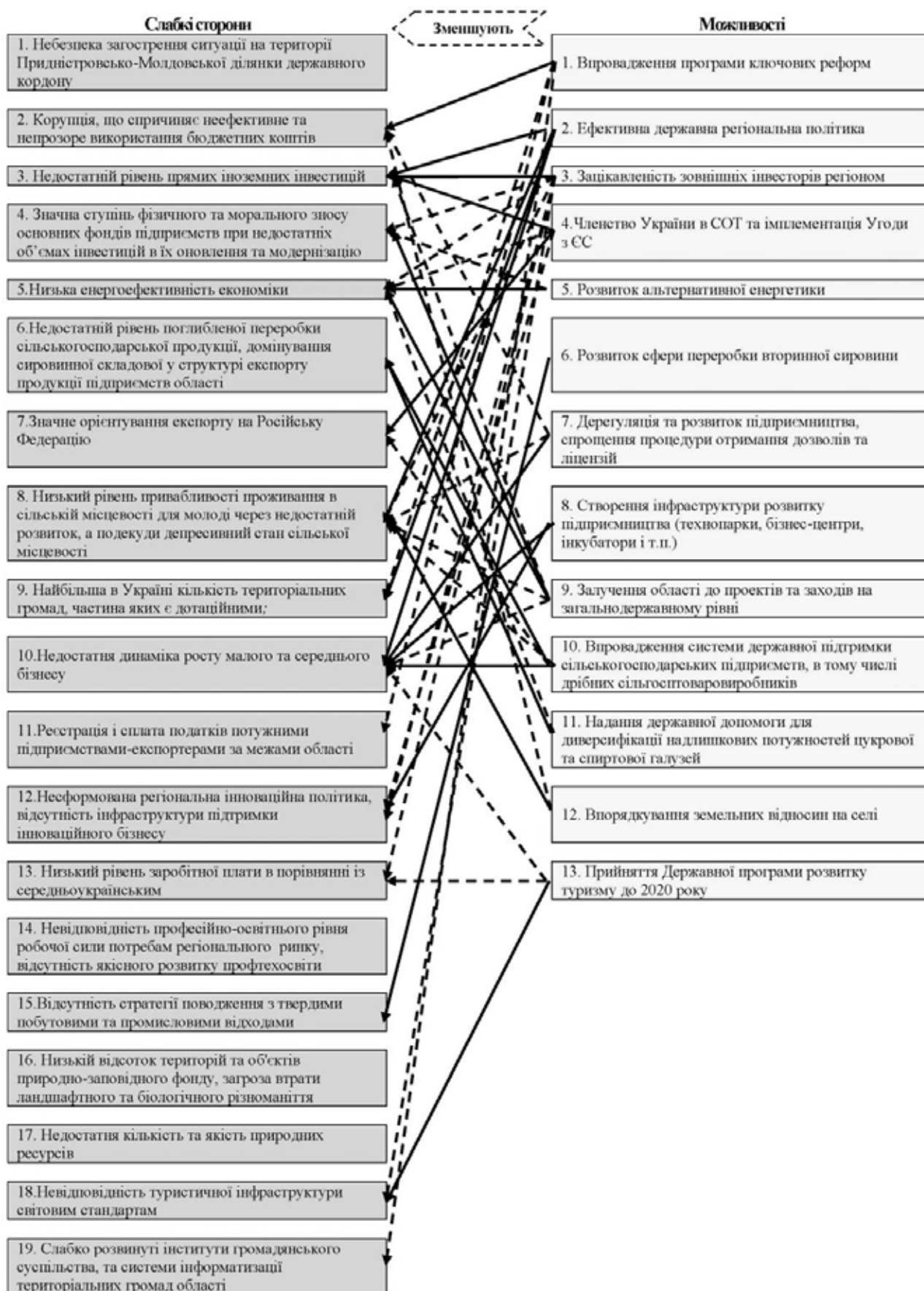

Рис. 2. SWOT-матриця викликів Вінницької області

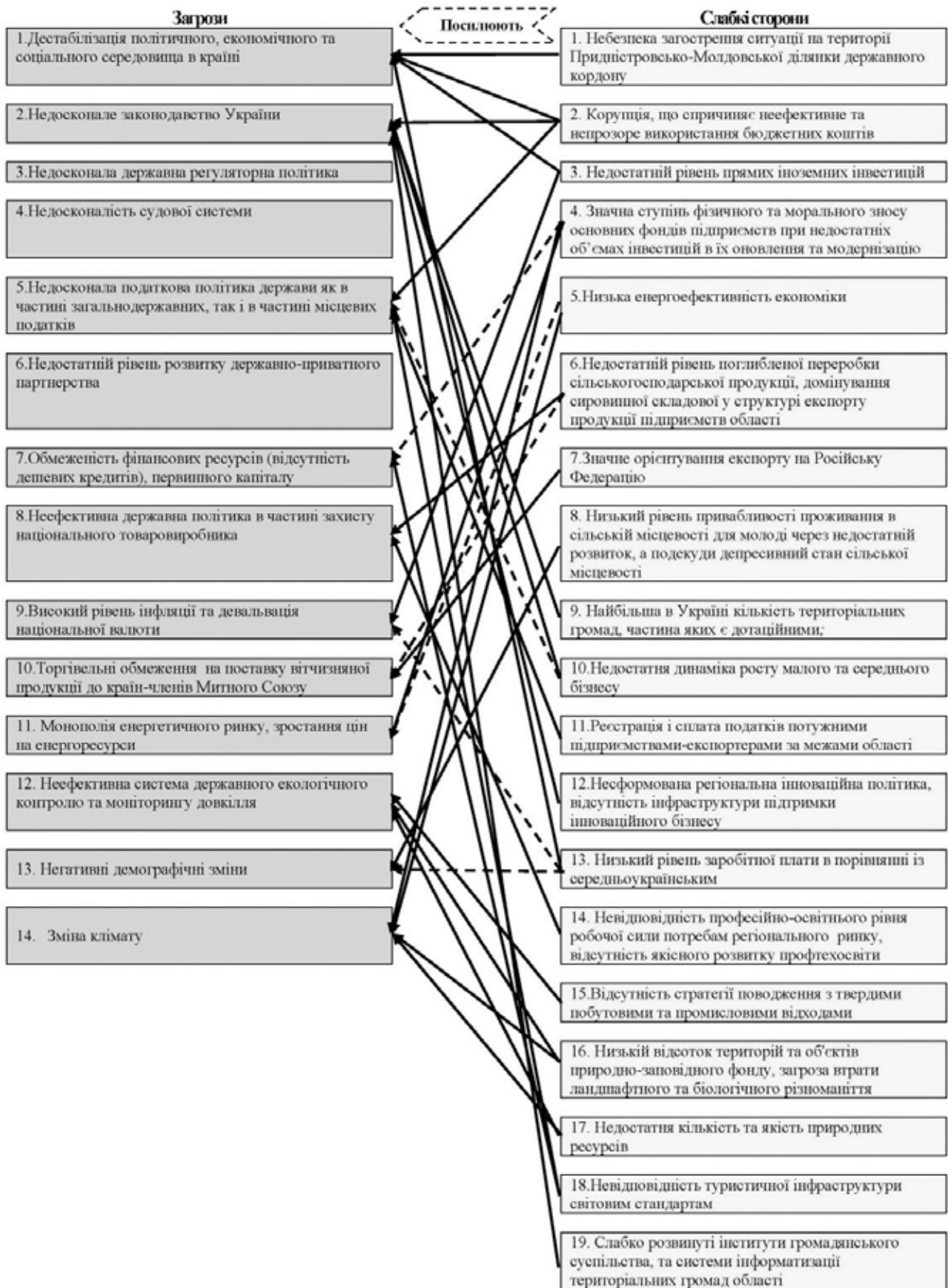

Рис. 3. SWOT-матриця ризиків Вінницької області

приємств із переробки сільськогосподарської продукції та виробництва харчових продуктів, розвитку обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, а також децентралізації та реформи місцевого самоврядування. Слабкою стороною Вінниччини є недостатня динаміка росту малого та середнього бізнесу.

Вирішити або принаймні послабити зазначену проблему дасть змогу ціла низка позитивних можливостей: активна підтримка та сприяння роботі малого та середнього бізнесу, створення інфраструктури розвитку підприємства (технопарки, бізнес-центри, інкубатори і т. п.), створення міжнародних транспортних коридорів на території області, розвиток трансграничних економічних відносин, наближення рівнів стандартів України до стандартів ЄС, розвиток наукоємних галузей, у тому числі ІТ-технологій, створення потужної мережі збутових організацій, оптової торгівлі для дрібних та середніх товаровиробників, ефективність державної регіональної політики, сприяння дії автономних торговельних преференцій під час поставок продукції до країн – членів ЄС [5, с. 21].

Можливість упровадження в Україні програм ключових реформ дасть змогу у Вінницькій області зменшити вплив корупції, що спричиняє неефективне та непрозоре використання бюджетних коштів, реєстрацію і сплату податків потужними підприємствами-експортерами за межами області, розвинути інститути громадянського суспільства та системи інформатизації територіальних громад області, провести децентралізацію влади, передати владні повноваження на рівень територіальних громад та здійснити процедуру добровільного об'єднання територіальних громад. Ефективне проведення цих реформ дасть змогу створити мережу спроможних територіальних громад та підвищити ефективність задоволення потреб мешканців територіальних громад.

Далі проаналізуємо ризики, з якими може зіштовхнутися Вінницька область (рис. 3).

Дестабілізація політичного, економічного та соціального середовища в країні поглиблює вплив таких слабких сторін Вінниччини, як низький рівень заробітної плати, небезпека загострення ситуації на території Придністровсько-Молдовської ділянки державного кордону, корупція, що спричиняє неефективне та непрозоре використання бюджетних коштів та недостатній рівень прямих іноземних інвестицій.

Недосконале законодавство України поглиблює вплив таких слабких сторін Вінниччини, як: корупція, що спричиняє неефективне та непрозоре використання бюджетних коштів, збільшення кількості територіальних громад, частина яких є дотаційними, неформована регіональна інноваційна політика, відсутність інфраструктури підтримки інноваційного бізнесу, недостатня динаміка росту малого та середнього бізнесу та слабкий розвиток інститутів громадянського суспільства і системи інформатизації територіальних громад області.

Монополія енергетичного ринку, зростання цін на енергоресурси створюють загрозу погіршення стану енергоефективності економіки, технічної та моральної зношеності комунальної інфраструктури та застарілої матеріально-технічної бази підприємства [4, с. 235].

В умовах неефективної системи державного екологічного моніторингу доквілля, деградації ґрунтів, недостатньої якості водних ресурсів, втрат ландшафтного та біологічного різноманіття існує ризик погіршити ситуації щодо зменшення територій та об'єктів природно-заповідного фонду та недостатньої лісистості області.

Відсутність у Вінницькій області стратегії поводження з твердими побутовими та промисловими відходами в подальшому призведе до їхнього накопичення та погіршення екологічного становища.

Зміна клімату посилює вплив таких слабких сторін, як: значний ступінь фізичного та морального зносу основних фондів, низька енергоефективність економіки, загроза втрати ландшафтного та біологічного різноманіття, деградація ґрунтів, недостатність якісних водних ресурсів, низька лісистість області [1].

Висновки. Таким чином, на основі проведеного SWOT-аналізу можна визначити ключові проблеми розвитку Вінницької області, які перешкоджають гармонійному розвитку регіону, а саме: загроза повномасштабного військового вторгнення з боку Російської Федерації; неформованість інноваційної політики та внаслідок цього відсутність інноваційної інфраструктури, невикористання науково-технічного та виробничого потенціалу, наявного в регіоні; обмеженість власних інвестиційних ресурсів підприємств для модернізації виробництва; висока питома вага зайнятих у неофіційному секторі економіки; низька енергоефективність економіки, високий ступінь зношеності основних фондів та ін. Також слабкою стороною Вінниччини є недостатня динаміка росту малого та середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Головня О.М. Програмно-цільове управління соціально-економічним розвитком Вінницької області. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 11. С. 103–112.
2. Офіційний веб-сайт Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації. URL : <http://www.dmsrr.gov.ua/programi-ta-plani-ekonom%d1%96chnogo-%d1%96-socz%d1%96alno-gorovitku-v%d1%96nniczko%d1%97-oblast%d1%96>.
3. Пілько А.Д., Гарда Т.П. Моделювання процесів оцінки й аналізу рівня соціо-еколого-економічного розвитку регіону. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 324–330.
4. Поліщук О.А., Поліщук О.Т. Концептуальні основи створення кластеру відновлювальної енергії Вінницького регіону. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4(24). С. 229–236.
5. Саллі В.І., Трифонова О.В., Швець В.Я. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2003. С. 21.

SWOT-АНАЛИЗ ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ КАК ПРЕДПОСЫЛКА РАЗРАБОТКИ СТРАТЕГИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ В УПРАВЛЕНИИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ РЕГИОНА

Аннотация. В статье рассматривается SWOT-анализ (strength, weaknesses, opportunities and threats) региона, а именно Винницкой области, как одного из инструментов для принятия стратегических решений в управлении внешнеэкономической деятельностью региона. Каждый регион имеет на рынке определенные преимущества и наделен недостатками. SWOT-анализ позволяет выявить те сильные и слабые стороны, которые требуют наибольшего внимания и усилий со стороны региональных властей. Перед началом SWOT-анализа комплексно сосредотачиваются на вероятных угрозах и возможностях, стоящих перед регионом. После этого выясняется, какие угрозы являются наиболее вероятными и риски, которые они способны вызвать. Именно они требуют наибольшего внимания и концентрации усилий региональных властей для их устранения. Оценивая возможности, устанавливаются возможная привлекательность Винницкой области и вероятность их реализации, а также то, какие запланированные выгоды могут превзойти вероятные потери вследствие реализации возможностей. Иногда возможности могут нести в себе как большую привлекательность, так и большой риск. В зависимости от ситуации один и тот же фактор способен быть как угрозой, так и возможностью.

Ключевые слова: SWOT-анализ, регион, стратегия, внешнеэкономическая деятельность, преимущества, вызовы, риски.

SWOT-ANALYSIS OF VINNYTSIA REGION AS A PREREQUISITE FOR THE DEVELOPMENT OF STRATEGIC DECISIONS IN THE MANAGEMENT OF FOREIGN-ECONOMIC ACTIVITY OF THE REGION

Summary. The article is being considered with SWOT-analysis (strength, weaknesses, opportunities and threats) of the region, namely, the Vinnytsia region, as one of the tools for making strategic decisions in the management of foreign economic activity in the region. Each region has certain advantages and disadvantages in the market. The SWOT-analysis allows to detect the strengths and weaknesses that require the greatest attention and effort from the regional authorities. Before using the SWOT-analysis, it was used common methods PEST and PRESTCOM and a comprehensive diagnosis of the probable threats and opportunities facing the region has been made. It then looks at what threats are most probable and what risks they are likely to cause. They need the most attention and concentration of effort regional authorities in order to eliminate them. Evaluating opportunities, the potential attractiveness of the Vinnytsia region is determined and probable their implementation, as well as whether the planned benefits may outweigh the probabilities loss due to realization of opportunities. Sometimes, opportunities can carry both a great attraction and a high risk. Depending on the situation, one and the same factor can be both a threat and an opportunity. The purpose of the SWOT analysis of the region is to find out all the strengths and weaknesses for the sake of achieving efficiency. It's also, necessary to concentrate on those of which can become key factors of success or failure. In addition, to generalize the situation in the region and the market as a whole, see the chances and threats. SWOT-analysis can help by identifying the weak and strong points the region. The process of this analysis involves three stages: identification of strong and weaknesses; identification of chances and threats and their reflection from the point of view of weak and strong points of the enterprise; search for opportunities to act on the verge appropriate characteristics. After identifying the changes, determine which ones treat as chances, and what – as threats: those that promote the development of the region – the chances, and those that create problems – threats. Particular attention is required for absolutely new changes, for which it is difficult to predict the result. Also, on the basis of the SWOT analysis, one can identify the main problems of the development of the Vinnytsia region that impede the harmonious development of the region.

Key words: SWOT-analysis, region, strategy, foreign economic activity, benefits, challenges, risks.